

Een hedendaagse Griekse tragedie

Politieke, sociale en economische achtergrond van de Griekse crisis

IOANNIS GEORGAKOPOULOS

Vanaf de Griekse parlementsverkiezingen van 4 oktober 2009 tot op heden is Griekenland niet uit het nieuws te krijgen. Vooral de economische en financiële berichtgeving wordt gedomineerd door onheilspellende berichten over Griekenland. Nadat de socialistische PASOK-partij een grote verkiezingsoverwinning behaald had¹, bleek al vlug dat de Griekse staatsfinanciën er een stuk slechter voor stonden dan de vorige Griekse regering had laten uitschijnen. Een staatsschuld die veel groter was dan algemeen werd aangenomen, maar vooral een begrotingstekort dat een stuk hoger was dan de 8% die de vorige Griekse regering doorgegeven had aan *Eurostat*, het statistisch bureau van de Europese Unie.

De doos van Pandora was geopend. Premier Yorgos Papandreou² stond zoals een hedendaagse Hercules voor de zware opdracht om Griekenland te redden van een mogelijk bankroet. Sindsdien wordt Griekenland in de internationale pers als afkeurenswaardig voorbeeld aangehaald. Als we hier in België de staatsschuld niet onder controle krijgen, zo heette het, dan zouden we eindigen als in Griekenland. Een Griekse tragedie begon zich af te spelen. Het land dat de meeste mensen associëren met zijn roemrijke verleden of met een leuke vakantie, werd plots het voorbeeld bij uitstek van corruptie, financieel gesjoemel en opgesmukte statistische gegevens ('creatieve boekhouding' zouden anderen het noemen).

Maar wat was er nu met Griekenland echt aan de hand? Hoe kon het land dat enkele jaren voordien met vlag en wimpel was geslaagd voor de eurotest en met succes de Olympische Spelen had georganiseerd – nota bene het kleinste land waarin dit evenement ooit plaatsvond – er plots zo slecht voor staan? Was het, zoals Papandreou beweerde, een aanval van sluwe investeerders die het op de euro gemunt hadden en hierbij Griekenland als zwakste schakel van de Eurogroep³ meedogenloos viseerden? Onheilstijdingen over Griekenland

¹ Zie annex 2 achteraan.

² De zoon van PASOK-stichter en voormalig Grieks premier Andreas Papandreou, zie annex 1 achteraan.

³ Alle zeventien de Europese lidstaten die de euro als nationale munteenheid gebruiken.

zouden immers kunnen leiden tot ‘besmetting’ van andere lidstaten en zo de ganse Europese monetaire unie in gevaar brengen, ook al vertegenwoordigt de Griekse economie maar een heel klein stukje van de gehele economie van de EU. Wat mij vooral interesseert is de vraag waarom juist Griekenland die zwakke schakel was – en nog steeds is – binnen de eurozone, en niet bijvoorbeeld Portugal of Slowakije, een land dat pas op 1 januari 2009 de euro heeft ingevoerd? Waarin verschillen de problemen van Griekenland van die van andere eurolanden? Door welke factoren is Griekenland in deze uiterst benarde situatie terechtgekomen?

Het begrotingstekort van Griekenland bedroeg eind 2009 ruime 13% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en de staatsschuld ongeveer 112% (of een slordige 250 miljard euro)⁴, terwijl Ierland, Groot-Brittannië en Spanje respectievelijk een tekort van 14,3%, 11,5% en 11,2% hadden en de staatsschuld van Italië in 2009 116% van zijn BBP bedroeg. Ook de Belgische staatsschuld lag trouwens ruim boven de Europese criteria, meer bepaald op 96% van het BBP. De Europese begrotingsregels, neergelegd in het Verdrag van Maastricht, schrijven voor dat het begrotingstekort maximaal 3% van het BBP mag bedragen, en de staatsschuld niet meer dan 60% van het BBP. Met uitzondering van Finland en Luxemburg hebben de meeste lidstaten deze criteria veelvuldig overtreden. De boetes die in het oorspronkelijke verdrag voorzien zijn werden nog geen enkele keer opgelegd (Griekenland overtrad beide criteria trouwens al elk jaar sinds de invoering van de euro in 2002). Wat Griekenland betreft moeten we de oorzaak van de penibele economische realiteit dus eerder zoeken in een *combinatie* van factoren, meer bepaald de financiële problemen waarmee het land te kampen heeft (enorme staatsschuld, veel te hoog begrotingstekort) en de bijzondere structurele problemen die de Griekse economie en maatschappij kenmerken. Doe daar nog een inefficiënte en corrupte openbare sector bovenop en men begrijpt waarom Griekenland op het vlak van competitiviteit zulke beroerde resultaten haalt.

Ik ben van opleiding geen econoom, historicus of socioloog *pur sang*, maar als docent Nieuwgriekse taal en cultuur volg ik de Griekse politieke en economische situatie met argusogen. Wat ik in dit artikel tracht weer te geven, is een analyse van de overvloed aan artikels, essays en opinies die ik het afgelopen jaar in zowel de Griekse als de buitenlandse pers heb gelezen, om op die manier antwoorden te geven op de volgende prangende vragen: hoe is het zover kunnen komen met de Griekse economie? Had niemand dat zien aankom-

⁴ Achteraf heeft Eurostat deze cijfers herzien naar 15,4% begrotingstekort en een staatsschuld van 127% van het BBP voor 2009.

men? Waarom heeft het zolang geduurd voordat die Griekse kruik ging barsten? En ten slotte: Hoe moet het nu verder met Griekenland?

Historisch overzicht

Om een beter inzicht te krijgen in het hedendaagse politieke en bij uitbreiding maatschappelijke leven in Griekenland, moeten we even teruggaan in de tijd. Daarom wil ik eerst een summier terugblik geven van de belangrijke politieke gebeurtenissen van de afgelopen decennia in Griekenland. Daarna volgt er een gedetailleerder overzicht van de periode tussen oktober 2009 – toen Yorgos Papandreou aan de mach kwam – en de zomer van 2010⁵, die geleid heeft tot de financiële hulp van Europa en het Internationaal Monetair Fonds (IMF), en waag ik me aan een voorspelling hoe het nu verder moet. Is er wel een toekomst voor Griekenland binnen de eurogroep, en zo ja, hoe ziet die er dan uit?⁶

Hoever moeten we terugkeren in de geschiedenis om de huidige Griekse politieke toestand te analyseren? De traumatische burgeroorlog tussen communisten en monarchisten die plaatsvond na de tweede wereldoorlog of de turbulente periode van de jaren '60 zouden ons te ver leiden. Hoezeer deze specifieke episodes de enorme polarisatie tussen politiek links en rechts in Griekenland ook verklaren, toch vormt het einde van de kolonelsdictatuur die Griekenland bestuurde tussen 1967 en 1974 een meer aangewezen vertrekpunt. De periode die aanvat met de restauratie van de democratie in juli 1974 wordt in het Grieks de *metapolitefsi* (μεταπολίτευση) genoemd.⁷ Het is deze periode die ik even kort wil overlopen, omdat hier de fundamenteen liggen van het hedendaagse Griekse politieke schouwspel.

Sinds de verkiezingen van november 1974 tot en met vandaag werd Griekenland steeds bestuurd door een éénpartijregering, ofwel door de conservatieve, rechtse *Nea Dimokratia* (ND) ofwel door de socialistische *PASOK*. Beide partijen kwamen voor het eerst op in die verkiezingen van 1974 en werden opgericht door respectievelijk Konstantinos Karamanlis, de oom van Kostas Karamanlis die van 2004 tot 2009 aan de macht was, en Andreas

⁵ Voor recentere ontwikkelingen verwijs ik naar de epiloog.

⁶ Omdat er heel wat namen, begrippen en feiten de revue passeren en omdat ik veronderstel dat niet iedereen op de hoogte is van de hedendaagse Griekse geschiedenis, volgen er twee appendices na dit artikel. Appendix 1 bevat een overzicht van de belangrijkste hoofdrolspelers, politici en politieke partijen, en voor de fanatici van verkiezingsuitslagen geeft appendix 2 een overzicht van alle parlamentsverkiezingen uit de periode die hier aan bod komt.

⁷ Oorspronkelijk duidde deze term op de overgang naar een nieuw politiek stelsel, vandaag verwijst hij naar de recente geschiedenis sinds 1974.

Papandreou, de vader van de vorige premier Yorgos Papandreou die in november 2011 moest aftreden ten voordele van een coalitieregering onder leiding van Loukas Papadimos.

Periode 1974-1980: de weg naar Europa

Hoewel Konstantinos Karamanlis en Andreas Papandreou ook al in de jaren voor de kolonelsdictatuur politieke opponenten waren, staan ze als partijleiders in 1974 voor het eerst tegenover elkaar. De jaren '70 worden gedomineerd door Karamanlis en zijn conservatieve partij *Nea Dimokratia*. In de twee regeerperiodes (1974-1980) uit dat decennium besteedt Karamanlis vooral aandacht aan de stabilisatie van het politieke leven, zowel in het binnenland als in het buitenland. In december '74 spreekt 70% van de Grieken zich uit voor de afschaffing van de monarchie⁸ en kiest ervoor om voortaan als republiek verder te gaan, een belangrijk element in de nieuwe grondwet. Toch zijn het voornamelijk buitenlandse thema's die de agenda van Karamanlis bepalen, zoals bijvoorbeeld het verbeteren van de relaties met Turkije, een grote uitdaging na het Cyprus debacle van de zomer van 1974. Veruit de grootste verwezenlijking uit die periode is echter het feit dat hij Griekenland, ondanks zijn povere economische toestand, Europa binnenloodst. De toetreding van Griekenland tot de toenmalige Europese Economische Gemeenschap, dient grotendeels toegeschreven te worden aan politieke en emotionele beweegredenen, maar ook aan het persoonlijke charisma van Karamanlis.⁹ Op 1 januari 1981 is het dan zover, Griekenland wordt de tiende lidstaat van de toenmalige EEG. Het is bovendien tot op heden de enige lidstaat die alleen is toegetreden tot de Europese Unie.

Periode 1981-1989: met PASOK de EEG in

De toetreding tot de EEG viel min of meer samen met een uiterst belangrijke machtswissel in Griekenland zelf. In oktober 1981 wint de socialistische PASOK de parlementsverkiezingen met de slogan *alagi* (αλλαγή, 'verandering'). Voor het eerst komt een socialistische, in theorie anti-Amerikaanse

⁸ Door de uitslag van dit referendum werd koning Konstantijn verbannen. Hem werd verweten dat hij door inmenging in de binnenlandse politiek mede verantwoordelijk was voor de militaire junta die in Griekenland heerste van 1967 tot 1974. Hij vestigde zich voortaan in Londen.

⁹ Ter herinnering: Griekenland en Turkije hadden in 1959 tegelijkertijd hun associatielidmaatschap voor de EEG aangevraagd. In 1952 waren beide landen eveneens samen lid geworden van de NAVO.

premier aan de macht, een nooit geziene politieke opvolging die bovendien geweldloos plaatsvond: de Griekse democratie is blijkbaar toch rijp voor Europa. Hoewel de pre-electorale campagne van Andreas Papandreou vooral steunde op anti-imperialistische (lees: anti-Amerikaanse en anti-Europese) leuzen¹⁰, blijkt meteen na zijn verkiezing dat hij niet van plan is om – zoals hij tijdens de campagne had beloofd – zich uit de Europese Gemeenschap terug te trekken. Integendeel, de subsidies die vanuit Brussel naar Athene trekken, bieden heel wat mogelijkheden voor het verwezenlijken van grootse plannen. Volgens velen ligt hier de voornaamste oorsprong van het huidige politieke systeem van cliëntelisme, toch zeker wat de omvang ervan betreft. Enerzijds gaat de toetreding gepaard met een enorme stijging van de levensstandaard, maar anderzijds ook met een sterke toename van corruptie in de openbare sector. De Europese subsidies worden immers niet altijd gebruikt waarvoor ze initieel bedoeld waren. Door het niet of laattijdig controleren van deze bestedingen, treft ook Europa hier schuld.

Toch mogen we niet uit het oog verliezen dat PASOK wel degelijk heel wat zaken verwezenlijkt heeft: de organisatie van de gezondheidszorg, de modernisering van de sociale wetgeving, de invoering van het burgerlijk huwelijk, ingrijpende hervormingen in het onderwijs met onder andere de invoering van het éénaccentsysteem, enz. Voorts gaf de partij een gezicht aan een generatie Grieken van ‘linkse’ maar niet communistische strekking, die gestreden had voor de idealen van mei ’68 welke wegens de kolonelsdictatuur nooit echt gerealiseerd waren in Griekenland. De ironie wil dat het voornamelijk die generatie is die – eens aan de macht – de gevestigde waarde is gaan uitmaken in het politieke Griekenland van de laatste decennia. Vandaag verwijst *aristeros* (ἀριστερός, ‘links’) in het Griekse politieke spectrum al lang niet meer naar de socialistische PASOK-partij, maar naar de verschillende communistische partijen die het land rijk is. De regeerperiode van PASOK in de jaren ’80 (1981-1989) kende een eerder roemloos einde. Na strenge besparingsmaatregelen in de tweede regeerperiode (1985-1989) waren het vooral corruptieschandalen die Andreas Papandreou in diskrediet brachten. Het schandaal Koskotas had hiervan de grootste impact.¹¹

¹⁰ De bekendste slogan was waarschijnlijk: EOK ke NATO, to idio syndikáto (*EEG en NATO vormen hetzelfde syndicaat*) waarmee Andreas Papandreou er geen twijfels liet bestaan over wat hij van die imperialistische machtscentra vond.

¹¹ De tot dan toe onbekende zakenman Giorgios Koskotas werd uit het niets eigenaar van de Bank van Kreta, de populaire voetbalclub Olympiakos Piraeus, drie kranten en een radiozender. De inzet was de verduistering van miljoenen dollars van de Bank van Kreta, waarvan een groot deel zou zijn doorgesluist naar de PASOK en Papandreou.

Periode 1989-1990: onmogelijke coalitie in turbulente tijd

Het Koskotas-schandaal beheerste het politieke leven tijdens de turbulente jaren 1989-1990. De hierop volgende gerechtelijke processen vergrootten de polarisatie tussen politiek links en rechts nog. Deze periode is ook de enige korte periode uit de *metapolitefsi* waarin Griekenland een coalitieregering kende. In twee opeenvolgende regeringen werkten communisten samen met *Nea Dimokratia*, weliswaar met de *katharsis* ('zuivering') van de politiek als hoofdpunt op de agenda. Er waren maar liefst drie verkiezingen nodig voordat de conservatieve *Nea Dimokrata* opnieuw een absolute meerderheid wist te verwerven. Tijdens deze jaren wakkerde ook het politieke geweld aan, met als triest dieptepunt de moord op het ND-parlementslid Pavlos Bakoyannis en op de schoonzoon van ND-leider Konstantinos Mitsotakis, op 26 september 1989 door de marxistische terreurorganisatie *17de November*.¹²

Periode 1990-1993: Nea Dimokratia-intermezzo

In een tijd waarin het Oostblok als een kaartenhuis in elkaar stortte en na twee ambtstermijnen van PASOK-bestuur, behaalt de liberale, conservatieve partij *Nea Dimokratia* met Konstantinos Mitsotakis als premier opnieuw een – weliswaar uiterst nipte – meerderheid in het parlement.

In december 1991 wordt het Verdrag van Maastricht aangenomen, een gebeurtenis die de financieel-economische toekomst van Europa voorgoed zal veranderen. Daar worden de criteria bepaald die tot op vandaag de monetaire unie bepalen. Om bij deze selecte groep van landen te behoren zijn er in Griekenland strenge bezuinigingen nodig, met onder andere pogingen tot privatisering van staatsbedrijven. Onder invloed van de grote vakbonden leidt dit tot hevige sociale protesten.

Op buitenlands vlak heerst er een gespannen situatie in de Balkan, een notoir kruisvat dat grenst aan Griekenland. De uiteenlopende visies in de kwestie Macedonië/Skopje/FYROM van de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Antonis Samaras¹³, leidt in de herfst van 1993 zelfs tot de val

¹² De naam *17de November* (17 Νοεμβρίου) verwijst naar de bloedige inval die de militaire junta pleegde op 17 november 1973 bij de bezetting van de Polytechnische Universiteit van Athene door studenten. Deze organisatie wordt verantwoordelijk geacht voor 23 moorden in 103 aanslagen tegen Amerikaanse, Britse, Turkse en Griekse doelwitten tussen 1975-2002. In december 2003 werden vijftien leden van de organisatie schuldig bevonden en tot zware straffen veroordeeld.

¹³ Hoe ironisch is het dat net diezelfde Samaras vandaag aan het hoofd staat van de ND, na het winnen van de voorzittersverkiezingen tegen Dora Bakoyanni, de dochter van Mitsotakis, in november 2009.

van de regering Mitsotakis. De pogingen die Mitsotakis had ondernomen om verschillende staatsbedrijven te privatiseren was bij vele Grieken niet in goede aarde gevallen, en zo kwam de op dat moment reeds ernstig zieke Andreas Papandreou terug aan de macht.

Periode 1993-2004: oud PASOK vs. vernieuwd PASOK

Het decennium dat volgt kan het best omschreven worden als een poging van de PASOK om zich te hervormen, d.w.z. om zich te bevrijden van het populisme uit het verleden en een meer rationele maatschappij uit te bouwen. Deze koerswijziging, die zich eerder op ideologisch, theoretisch niveau afspeelde en niet altijd in de praktijk werd toegepast, weerspiegelde zich perfect in de personen Andreas Papandreou en Kostas Simitis: de eerste een charismatische, populistische leider, de tweede een *low profile* boekhouder die eerder achter de schermen werkte.

Toen Simitis in januari 1996 een doodzieke Papandreou opvolgde, niet alleen als partijleider maar ook als premier, kreeg hij meteen zijn vuurdoop door de ernstige Grieks-Turkse ruzie over het eilandje Imia.¹⁴ Het was pas na interventie van de Amerikaanse president Clinton dat een verdere escalatie – die op een gewapend conflict kon uitlopen – op het nippertje vermeden kon worden.

In de maanden augustus en september van 1999 zorgden dodelijke aardbevingen in zowel Turkije als Griekenland ervoor dat er een diplomatieke toenadering tot stand kwam tussen beide aartsvijanden. Die ging zelfs zover dat Athene tijdens de Europese top van Helsinki in december 1999 niet langer zijn vetorecht gebruikte tegen de kandidatuur van Turkije. Dit was een risikante opening naar Europa van toenmalig minister van buitenlandse zaken Yorgos Papandreou. Het opende echter wel de deuren voor een toetreding van Cyprus tot de EU enkele jaren later, zonder dat de Cypriotische kwestie een fundamentele oplossing kreeg.¹⁵ De kwestie Cyprus is vandaag nog steeds het grootste struikelblok voor een Turkse toetreding tot de EU.

¹⁴ Imia (in het Turks Kardak) zijn twee kleine rotseilandjes, gelegen tussen de Griekse eilandengroep *Dodekanisos* en de zuidwestelijke kust van Turkije. Nadat eind december 1995 een Turks cargoschip vastliep, ontstond er onduidelijkheid over de vraag aan wie de eilandjes eigenlijk toebehooren. Het conflict escaleerde en tijdens deze turbulente periode stortte er een Griekse helikopter neer (een tragisch ongeval), met de dood van drie Griekse militairen tot gevolg.

¹⁵ In mei 2004 trad Cyprus, samen met negen andere landen, toe tot de EU. Het betreft enkel het Griekstalige, zuidelijke deel van het eiland. Het Turkse, noordelijke deel, wordt door geen enkel ander land erkend als onafhankelijke staat, behalve door Turkije.

Simitis overleefde twee ambtstermijnen als premier. Zijn regeerperiode werd grotendeels gekenmerkt door economische groei, die Griekenland uiteindelijk bij de euro bracht. Van het feit dat die periode van Griekse hoogconjunctuur hoofdzakelijk steunde op beursspeculatie, infrastructuurwerken (in het kader van de Olympische Spelen in Athene in 2004) en op consumptie met geleend geld, lag blijkbaar niemand wakker. Eind jaren '90 en vooral tijdens de eerste jaren van het nieuwe millennium leenden de Grieken volop: voor een nieuwe auto, een woning, om luxueus op vakantie te gaan, het kon niet op. De nieuwe, sterke euro – met de hiermee gepaard gaande lage rentevoeten – maakte het voor de Griekse bevolking aantrekkelijk om leningen af te sluiten. Bijgevolg leefde Griekenland steeds meer boven zijn stand. Toen de beurs van Athene in de periode 1999-2000 rake klappen kreeg, verloren duizenden Grieken hun spaarcenten, iets wat de PASOK enkele jaren later electoraal zuur zou opbreken.

Mede door wat creatieve boekhoudkundige tips, met de hulp o.a. van financiële goochelaars van de internationale investeringsbank Goldman Sachs, kan Simitis degelijke economische statistieken voorleggen aan de EU. Deze cijfers blijken goed genoeg om op 1 januari 2002 tot de selecte eurogroep te behoren, ondanks de vele kritische bedenkingen in binnen- en buitenland. Was de Griekse economie op dat moment sterk genoeg? Het echte antwoord ondervindt Griekenland – en bij uitbreiding de ganse EU – vandaag. Een ander opmerkelijk feit uit het begin 21ste eeuw is het oprollen van de terroristische organisatie *17de November* in de zomer van 2002.¹⁶

Periode 2004-2009: de gemiste kansen van Kostas Karamanlis

Enkele maanden voor de Olympische Spelen van Athene vindt er in maart 2004 een opmerkelijke regeringswissel plaats. *Nea Dimokratia* wint de parlementsverkiezingen en Kostas Karamanlis – de neef van de stichter van ND en voormalig premier en president Konstantinos Karamanlis – wordt de nieuwe premier.

In augustus van datzelfde jaar vinden er in Athene, tegen alle verwachtingen in, succesvolle maar uiterst dure Olympische Spelen plaats. De organisatie overstijgt ruim het geschatte budget, onder meer door het supermoderne

¹⁶ Tijdens een mislukte aanslag in juni 2002 ontploft een bom vroegtijdig in de handen van één van de leden van deze terreurbeweging. Kort daarna slaagt de Griekse politie erin deze organisatie te ontmantelen en de leden te arresteren. Zie eveneens voetnoot 12.

maar peperdure veiligheidssysteem C4I, ontwikkeld door Siemens. Later blijkt de keuze van dit veiligheidssysteem niet zonder het nodige smeergeld te zijn verlopen. Verschillende parlementscommissies brengen echter geen opheldering rond dit ‘Siemensschandaal’. Verzachtende omstandigheden wat betreft deze uit de hand gelopen veiligheidskosten kunnen zeker gevonden worden in de veranderde kijk op terrorisme na de aanslagen van 11 september 2001 in Amerika.

Met de ‘gemiste kansen van Kostas Karamanlis’ doel ik op het onvoldoende benutten van de mogelijkheden die deze Olympische Spelen met zich meebrachten, zowel op het vlak van infrastructuur als van technische *knowhow*. Ondanks het feit dat Karamanlis zijn beloofde hervormingen (lees: het aanpakken van de corruptie) niet kon waarmaken, kreeg hij bij de volgende verkiezingen in september 2007 – na de desastreuze bosbranden die zelfs de archeologische site van Olympia teisterden – opnieuw het vertrouwen van het Griekse electoraat en won de verkiezingen van zijn uitdager Yorgos Papandreou. Opnieuw kon Karamanlis zijn beloftes niet waarmaken: zijn tweede ambtsperiode werd daarentegen getekend door verschillende politieke schandalen¹⁷, waarop de pers en de oppositie gretig inspeelden. Een ander triest dieptepunt uit deze periode van politieke onkunde was de dood, in december 2008, van een leerling veroorzaakt door een politieagent.¹⁸ Dagenlang zette dit voorval de hoofdstad Athene in lichterlaaie.

De economische situatie in Griekenland ging ondertussen zienderogen achteruit, zonder dat de regering bij machte was om een heropleving te realiseren. Voor de subsidies die jarenlang uit Europa richting Athene vloeiden, werd geen alternatief gevonden in nieuwe investeringen. Het in de Griekse politiek ingeburgerde systeem van benoemingen in de publieke sector via vriendjespolitiek bleef wel welig tieren. Een stijging van het begrotingstekort en de daaraan gekoppelde staatsschuld kwam daarom niet als een complete verrassing. De enige uitweg die Karamanlis nog restte was het aankondigen van vervroegde verkiezingen begin oktober 2009 met de belofte van strenge bezuinigingen, maar het was de PASOK van Yorgos Papandreou die met de overwinning aan de haal ging.

¹⁷ Het meest ophefmakende schandaal was de omstrede grondruil tussen de Griekse staat en het machtige klooster Vatopedi, gelegen op de berg Athos. Dit duizend jaar oude klooster ruilde grond tegen grond van de Griekse staat die veel meer waard was. De Griekse staat zou bij deze transactie tientallen miljoenen euro verloren hebben.

¹⁸ Tijdens een confrontatie tussen enkele politieagenten en een groep jongeren in de Exarchia-wijk in Athene schiet een agent die zich bedreigd voelt een waarschuwingsschot af dat toevallig de schooljongen Alexandros Grigoropoulos geraakt zou hebben. Andere bronnen beweren dat de agent zonder waarschuwing een gericht schot zou hebben afgevuurd. De schutter wordt later veroordeeld tot levenslange opsluiting.

Een trieste politieke balans

1974-2009, 35 jaar democratie, dertien parlementsverkiezingen met zeven verschillende electorale wetten, steeds dezelfde twee partijen die de macht verdelen en die samen verkiezingsresultaten behalen die rond de 80 of zelfs bijna 90 procent liggen. Acht premiers waarvan de helft de familienaam Karamanlis of Papandreou dragen: in de 35 jaar tussen 1974 en 2009 zijn die twee families samen meer dan 20 jaar aan de macht geweest.

Men begrijpt dat dit politiek toneel waar telkens dezelfde twee partijen afwisselend aan de macht zijn een cultuur van *vriendjespolitiek* en *cliëntelisme* tot stand heeft gebracht. Uiteraard is Griekenland niet het enige land waar politiek dienstbetoon voorkomt, maar de omvang ervan neemt Olympische dimensies aan. In alle gelederen van de maatschappij is *wie* men kent belangrijker dan wat men eigenlijk heeft verwezenlijkt.

Dit systeem van stemmen in ruil voor diensten heeft de beweegredenen die het stemgedrag van een gemiddelde Griek beïnvloeden de afgelopen decennia grondig veranderd.

Terwijl, zeker in de beginperiode na de dictatuur, *ideologie* de belangrijkste factor was, stelt men vast dat de gemiddelde Griek vandaag zijn stem schenkt aan die politicus die iets voor hem kan regelen (een benoeming voor hemzelf of voor iemand van de familie of vriendenkring, een gunst betreffende belastingsaangelegenheden, het verstrekken van een ‘illegale’ bouwvergunning, enz.). Bijna alles en iedereen is te koop, tot ver buiten de politiek. De grens tussen *exipiretisi* (‘dienstverlening’) en *diaphthora* (‘corruptie’) is erg klein. Waar ligt de grens tussen iemand iets toestoppen om de zaken wat gesmeerder te laten lopen op een wettelijke manier en iemand een *fakelaki* (een ‘kleine envelop’ met steekpenningen) toesteken om een illegale handeling te stellen? Er is bijna geen sector van de Griekse maatschappij die hieraan ontsnapt.

Gezondheidszorg en onderwijs

De corruptie in de gezondheidszorg gaat van de gewone patiënt die zonder iets toe te steken aan de juiste verpleegkundige of dokter niet echt verzorgd wordt, over onderbemande openbare ziekenhuizen en dokters die voorschriften op bestelling uitschrijven, en die vaak belachelijk lage inkomens aangeven, tot echte kartels en corrupte netwerken die de medicijnenhandel in ziekenhuizen in handen hebben, iets wat de Griekse staat elke jaar miljoenen euro’s kost en ervoor gezorgd heeft dat ziekenfondsen al jaren virtueel failliet

zijn. In deze chaos verkiezen steeds meer Grieken – zij die het zich kunnen veroorloven – een opname en behandeling in privéziekenhuizen.

In welke ander Europees land bestaan er *frontistiria* of ‘oefenscholen’, privé-instituten die de rol van de eigenlijke school ondermijnen en in se overnemen)? Geen enkel ander Europees land ‘exporteert’ zoveel studenten die hun heil in het buitenland gaan zoeken. Ook hier verkiezen de geprivilegieerde Grieken hun kinderen naar privéscholen te sturen. De overgrote meerderheid van de Griekse politici vormt hierop geen uitzondering, ongeacht hun ideologische strekking. Ga maar na waar de leidende politieke elite school heeft gelopen?

Financieel en materieel ‘vandalisme’

De belastingsontduiking heeft de laatste decennia enorme proporties aangenomen. Steeds meer Grieken verwierven een dure auto, een tweede verblijf, maar tegelijkertijd verarmde de staatskas. Absurd lage belastingaangiften en corrupte controleurs die tegen een prijsje een oogje dichtknijpen zijn schering en inslag.¹⁹

Betogingen of politieke manifestaties lopen doorgaans op rellen uit. De afgelopen paar jaar is het centrum van Athene het toneel geworden van confrontaties tussen de politie en een honderdtal zogenaamde anarchisten die er vaak voor zorgen dat de oorspronkelijke intentie van de bewuste manifestatie in de marge verdwijnt.²⁰ Waarom slaagt de politie er niet in om deze amokmakers te arresteren, aangezien het steeds om dezelfde, relatief kleine groep, hooligans gaat? Waar ligt het verschil tussen de rellen na de dood van Grigoropoulos (*cf. supra*) en dood van de drie bankbedienden op 5 mei 2010 die stikten nadat demonstranten hun filiaal in brand hadden gestoken en vervolgens de uitgang blokkeerden? Waarom is er in de eerste zaak wel een uitspraak en lopen de daders in de tweede zaak nog steeds vrij rond?

¹⁹ Het onvermogen om belastingen correct te heffen is zo groot dat de Griekse regering in september 2011 besliste om een nieuwe speciale belasting op onroerend goed te innen via de elektriciteitsrekening, onder bedreiging de stroom af te snijden in geval van niet-betaling.

²⁰ Een laatste opmerkelijk voorbeeld zijn de *aganaktismenoi* (‘verontwaardigden’), die in navolging van de Spaanse *indignado’s* kamp hadden gevat op het Syntagma-plein, voor het Griekse parlement. Toen deze beweging voor de gevestigde politici bedreigende proporties begon aan te nemen, maakte de politie handig gebruik van de (geënceneerde?) rellen om ook die betogers te verwijderen.

Straffeloosheid en politieke desinteresse

Bij al deze voorbeelden van corruptie, agressie en andere vormen van onwettige daden is het sleutelwoord straffeloosheid. Het gevoel dat de kans klein is dat men gevat wordt, en het feit dat, indien men toch tegen de lamp loopt, er vaak nog een manier is om iets te regelen, samen met de tergend traag werkende justitie waar het afhandelen van zaken jaren aansleept – vaak met verjaring als gevolg –, dragen niet bij tot het naleven van de wetten.

Deze uiterst pragmatische kijk op de politiek leidt tot grote desinteresse ten aanzien van het inhoudelijke politieke debat, als er al enige ideologische inhoud overblijft. In België of Nederland is dit niet echt uitzonderlijk, maar in een land waar het politieke debat de gesprekken op café, op het werk of in de vriendenkring van oudsher overheerst, is dit een treurige evolutie. Thema's als milieu en onderwijs staan bij geen enkele grote partij op de politieke agenda. Bij de lokale en gemeenteraadsverkiezingen in november 2010 kwam slechts 60% van de stemgerechtigden opdagen, een nooit gezien percentage bij nota bene verplichte verkiezingen. Partijen en bij uitbreiding het politieke systeem zijn een middel geworden om iets te verkrijgen. Omdat er momenteel niets meer te rapen valt, moeten de kiezers ook niets meer hebben van de politici die ze zelf hebben gemaakt tot wat ze zijn.

Iedereen ambtenaar

Een tweede grote maatschappelijke evolutie is het streven naar een betrekking bij de staat. Daar waar Grieken altijd bekend hebben gestaan voor hun handelscapaciteiten en zin voor ondernemen, zien we de afgelopen decennia een verschuiving naar het bemachtigen van een plaats bij vadertje staat. Ondertussen verdien je meer bij de staat dan in de privésector en heb je er grote werkzekerheid. Dit is een tendens die al voor de huidige economische instabiliteit aan de gang was. De staat is de melkkoe bij uitstek geworden: hier konden politici hun kiezers een postje met zekerheid schenken.

In combinatie met sterke vakbondsinvloeden heeft dit geleid tot exuberante en vaak absurde salarisbonussen, die nu drastisch moeten aangepakt worden, en dan hebben we het niet over het afschaffen of verminderen van de dertiende en veertiende maand – die eigenlijk eindejaarsbonussen en vakantiegeld zijn –, maar over absurde voordelen in de vorm van premies die enorm verschillen van ministerie tot ministerie: een verantwoordelijkheidsbonus, een gezondheidsbonus omdat je met een computer werkt of omdat je vaak kopieën moet maken, enz. In de periode 1999-2009 is de gemiddelde vergoe-

ding in de publieke sector veel meer toegenomen (117%) dan die in de privé (74%). Het gehele kostenplaatje van de centrale administratie is tussen 2001 en 2009 met 80% toegenomen terwijl de economische groei veel lager lag. In Griekenland nam de beloning van ambtenaren veel meer toe dan in andere Europese landen.

De algehele conclusie is dat bijna alles wat enigszins met de staat te maken heeft, vierkant draait – als het überhaupt al functioneert. Niet alleen de Griekse economie, maar ook een onbekwaam en log staatsapparaat in een corrupt partijpolitiek systeem is bankroet, onder meer omwille van een ongecontroleerd begrotingsbeleid en belastingsinning in de privésector die bijna onbestaande is. Voeg daar nog de huidige economische recessie aan toe en een arbeidsmarkt die niet kan inspelen op de mondiale gebeurtenissen, en de huidige dramatische toestand van de Griekse economie is geen verrassing meer te noemen.

Het einde van een tijdperk

Deze scheeflopende situatie steunde de afgelopen decennia hoofdzakelijk op de geldstroom die vanuit Europa richting Griekenland trok in de vorm van Europese subsidies, waarvan het correct benutten amper gecontroleerd werd. In de periode vanaf 1974 tot op heden zien we een tegelijkertijd een ‘hoogconjunctuur’ in de toeristische sector, maar in een slecht functionerend en corrupt systeem van belastingsinning stroomde slechts een fractie van deze inkomsten naar de Griekse staatskas. Ten slotte mogen ook de investeringen op het vlak van infrastructuur, onder meer in het kader van de Olympische Spelen van augustus 2004, niet onderschat worden.

Sinds 2004 verminderden deze buitenlandse investeringen echter drastisch, en dit omwille van hoofdzakelijk de volgende twee redenen: enerzijds werd de Europese Unie uitgebreid met tien nieuwe lidstaten²¹, waarvan de economische situatie opgetrokken moest worden, en anderzijds bleken Griekse bewindslui niet in staat om de mogelijkheden – die er wel degelijk waren in Griekenland – ook maar enigszins te benutten.

²¹ In mei 2004 treden Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië toe tot de Europese Unie.

Steeds dieper de financiële Hades in

De verkiezingen van 4 oktober 2009

Zo zijn we aanbeland bij de verkiezingen van oktober 2009. Kostas Karamanlis schreef deze vervroegd uit omdat hij niet meer kon ontsnappen aan de donkere bui van zware besparingsmaatregelen. Met deze boodschap trok *Nea Dimokratia* dan ook naar de stembus, terwijl de uitdager, Yorgos Papandreou, hoopvoller gestemd was: *lefta yparchoun* ('geld is er'). Het resultaat was een verpletterende overwinning voor de socialistische PASOK: 43,9%, ruim 10% meer dan *Nea Dimokratia*, die volgens politieke analisten werd afgestraft voor de vele financiële en politieke schandalen die onder hun regeerperiode waren losgebarsten.²²

Meteen na de verkiezingen bleek echter dat de financiële problemen nog ernstiger waren dan velen dachten. De reële situatie van de Griekse economie kwam niet overeen met de gegevens die vorige Griekse regeringen hadden doorgespeeld aan Europa. Het begrotingstekort schommelde niet rond de 8%, zoals de vorige regering aan Europa had gemeld, maar eerder rond de 12,7%. Hetzelfde gold voor de staatsschuld: ongeveer 115% in plaats van 108% van het BBP. Desondanks herhaalde de PASOK-regering dat ze haar verkiezingsprogramma zou uitvoeren, los van eventuele Europese druk om te bezuinigen.

De maanden nadien werd het al snel duidelijk dat het voor Griekenland steeds moeilijker werd om geld te lenen op de financiële markten. Ondanks herhaalde beloftes vanwege Papandreou en van minister van Financiën Yorgos Papakonstantinou dat Griekenland orde op zaken ging stellen, bleven internationale ratingbureaus zoals Fitch en Moody's Griekenland verder degraderen op het vlak van de financiële geloofwaardigheid van het land. Tijdens de Europese top van 8-9 december 2009 domineerde de Griekse kwestie voor het eerst de agenda: er was meteen werk aan de winkel voor de kersverse voorzitter van de Europese Raad Herman Van Rompuy.

Het rampjaar 2010

Als een minder kredietwaardig land zich op de financiële markten begeeft om zijn schulden te financieren, wie heeft daar dan vertrouwen in? Uitsluitend speculatieve beleggers, die inzetten op een faillissement van het land nadat ze massaal *credit default swaps* hebben ingekocht, een soort verzekeringen die

²² Voor een overzicht van alle Griekse verkiezingsuitslagen sinds 1974 zie annex 2.

geld opleveren als het land in kwestie zijn schulden niet meer kan aflossen. Eind 2009 geraakte Griekenland in een dergelijke financiële situatie verzeild, waarbij de zogenaamde *spreads* – rendementsverschillen met ‘veilige’ Duitse staatsleningen – bleven stijgen tot recordhoogten.

In januari 2010 stelde Griekenland zijn eerste Stabiliteits- en Groeiprogramma voor. Hiermee wilde de regering het overheidstekort terugschroeven met 4% tegen het einde van het jaar. De financiële markten en Europa raakten echter niet overtuigd. De rentes op Griekse staatsobligaties op de vrije markt bleven verder toenemen. Na de topontmoeting eind januari 2010 in het Zwitserse Davos – waar de economisch hoofdrolspelers geregeld samenkomen – besepte premier Papandreou hoe ernstig de situatie wel was en plande hij verdere bezuinigingen en fiscale maatregelen.

In de daaropvolgende maanden, februari en maart 2010, werd druk diplomatiek overleg gepleegd. Van Berlijn reisde Papandreou via Parijs en Brussel naar Washington. Hij probeerde iedereen ervan te overtuigen dat Griekenland het alleen kon redden als de Europese Unie haar steun betuigde en zich bereid verklaarde om bij te springen indien dit nodig zou blijken. Toen de Griekse regering, weliswaar met interne verdeeldheid, nog strengere bezuinigingen aankondigde – zoals het optrekken van het BTW-tarief naar 23%, extra accijnzen op brandstof, alcohol en tabak, het bevrozen van pensioenen en salarissen van ambtenaren, het snoeien in allerhande bonussen en vakantietoelagen, enz. – begon Europa (lees: Duitsland) langzamerhand overtuigd te geraken van de inspanningen die Griekenland bereid was te doen.

Op 25 maart 2010 stemde Duitsland in met het uitwerken van een steunmechanisme voor Griekenland, op voorwaarde dat het Internationaal Monetair Fonds (IMF) erbij betrokken zou worden omwille van de ervaring die deze financiële instelling heeft in het bijstaan van noodleidende landen. Tot begin april 2010 bleven Papandreou en Papakonstantinou volhouden dat Griekenland het alleen kon redden. Geloofden zij dat echt of legden ze dergelijke verklaringen of om de financiële markten in extremis te sussen, zodat Griekenland toch reguliere leningen zou kunnen afsluiten? Griekenland had dringend geld nodig, want op 19 mei verviel een grote staatslening van ongeveer acht miljard euro en er bestonden ernstige twijfels of het land dit wel kon terugbetalen. Plots was een faillissement niet langer fictie.

Toen Papandreou uiteindelijk begreep dat lenen op de financiële markten tegen realistische voorwaarden onmogelijk was, maakte hij op 23 april van op het verafgelegen eiland Kastellorizo bekend dat Griekenland een aanvraag had ingediend voor het activeren van het Europese steunmechanisme van relatief goedkope leningen. In zijn toespraak verwees hij op dramatische toon

naar Odysseus' verre en moeizame tocht naar huis. Sceptici merkten schamper op dat die terugkeer van Odysseus wel twintig jaar had geduurd!

Een goede week later, op 3 mei 2010, ondertekende de Griekse minister van Financiën Papakonstantinou, samen met de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en het IMF – de zogenaamde ‘trojka’ – een overeenkomst betreffende een lening van in het totaal 110 miljard euro, het grootste bedrag dat ooit aan een land geleend werd. 80 miljard van dit steunpakket werd verleend door de landen die lid uitmaakten van de eurogroep, de overige 30 miljard zou van het IMF komen.

De bewuste overeenkomst, ook *memorandum* genoemd, hield strenge maatregelen en afbetalingsvoorwaarden in. In ruil voor dit geld, dat in verschillende schijven en gespreid over drie jaar zou worden uitbetaald, golden heel wat voorwaarden. Ten eerste zou Griekenland nog steeds een forse interest betalen. Voorts dienden er heel wat budgettaire maatregelen genomen te worden, zoals besparingen op algemene openbare kosten²³ en het saneren van verlieslatende staatsbedrijven en openbare nutsinstellingen. Een tweede reeks maatregelen die opgelegd werden zijn structurele hervormingen op het terrein van de arbeidsmarkt en het openbaar bestuur, zoals het openstellen van gesloten beroepen en interne markten, het optrekken van de pensioenleeftijd, het versoepelen van ontslagregels, het samenvoegen van gemeenten en andere lagen van het openbaar bestuur, enz.

Bij de bekendmaking van dit *memorandum* rees er in Griekenland meteen veel kritiek, uiteraard vooral bij de oppositiepartijen. Die hulp zou niet echt voor Griekenland bedoeld zijn, zo stelden ze, maar moest er voor zorgen dat de grote Franse, Duitse en ook Belgische banken hun investeringen in Griekse staatsobligaties niet kwijtspeelden als Griekenland bankroet zou gaan. De toekomst van de gehele bankensector en van de euro stond op het spel: dat was de ware achtergrond van het Griekse steunplan.

Ondanks hevige manifestaties en protest van de oppositiepartijen werd op 6 en 7 mei 2010 het maatregelenpakket door het Griekse parlement goedgekeurd door de parlementsleden van PASOK (op drie na, die zich onthielden en meteen uit de partij werden gezet), door de leden van de rechtse partij LAOS en door Dora Bakoyianni, de verliezende kandidaat-voorzitster van *Nea Dimokratia* die op haar beurt ook meteen uit die partij werd gezet. De communistische oppositiepartijen, KKE en *Syriza*, stemden vanzelfsprekend

²³ Een treffend voorbeeld van de wantoestand waarin de centrale overheid zich bevond, was het feit dat begin juli 2010 voor de eerste maal een officiële registratie plaatsvond van het reële aantal ambtenaren. De overheid wist zelf niet exact aan hoeveel ambtenaren ze een loon uitbetaalde en waarvoor juist.

tegen, want elke vorm van inmenging uit het kapitalistische Europa en de VS druisen sowieso in tegen hun linkse idealen. De houding van de grootste oppositiepartij, de *conservatieve Nea Dimokratia*, was zeer opmerkelijk te noemen. In grote lijnen waren zij tegen het *memorandum*, omdat ze geloofden dat die buitenlandse inmenging onnodig was en dat de meerderheid van de opgelegde maatregelen nefast zouden zijn voor de Griekse economie. Uiterst vreemd voor een partij die één jaar voordien nog had aangedrongen op strenge bezuinigingen! Allicht wilde *Nea Dimokratia* niet geassocieerd worden met de strenge maatregelen die nu genomen moesten worden. De kritiek dat het *memorandum* en de interventie van het IMF het land steeds verder in een recessie duwt was misschien terecht, maar welk concreet alternatief was er voorhanden?

(Voorlopige) epiloog

Bij het schrijven van dit artikel zijn we precies één jaar later, twee jaar na de verkiezingen die Yorgos Papandreou en de PASOK-partij aan de macht brachten. Griekenland heeft ondertussen verschillende besparingsrondes achter de rug, maar zonder veel tastbaar resultaat. Integendeel, de Griekse crisis is blijkbaar een Europese crisis geworden. Dat de oorzaken van de problemen die verschillende Europese landen teisteren zeer uiteenlopend zijn, wordt vaak vergeten.

Wat Griekenland betreft zijn echte ingrijpende hervormingen tot op heden uitgebleven. De sanering van staatsbedrijven en de privatisering van staatseigendommen ondervinden grote vertraging. Het *memorandum* – en de daarmee gepaard gaande hervormingen – lijkt al begraven nog voordat het correct werd uitgevoerd. Het enige wat blijkbaar wel rigoureuus werd uitgevoerd zijn de strenge besparingen en het snoeien in de lonen, pensioenen en uitkeringen.

Op het Europese topberaad van 21 juli 2011 werd beslist tot een nieuw steunpakket van 109 miljard euro dat tot 2014 aan Griekenland zou worden verleend. Hierbij zouden ook private partijen, zoals banken, hun steentje bijdragen. Toen een commissie van het Griekse parlement op 1 september evenwel rapporteerde dat de Griekse budgettaire situatie rampzalig bleef, ebde de aanvankelijke euforie al gauw weg. De politieke steun aan Papandreou binnen zijn eigen partij slonk tot een nipte meerderheid van 153 zetels op 300.

De situatie werd zo uitzichtloos dat de Europese leiders opnieuw samenkwamen en op de top van 26 oktober 2011 in Brussel nogmaals nieuwe maatregelen uitwerkten, met onder andere het kwijtschelden van een groot deel van de Griekse schulden. Het is over deze maatregelen dat de Griekse premier

enkele dagen later plots aankondigde een volksraadpleging te willen organiseren. Dit veroorzaakte hevige commotie, en nadat Papandreou meteen op de vingers was getikt door de tandem Angela Merkel en Nicolas Sarkozy, borg de Griekse premier deze plannen op.

Om de rust te doen terugkeren trad Papandreou echter af en na het nodige politieke getouwtrek werd er op 18 november 2011 een overgangsregering gevormd onder leiding van Loukas Papadimos.²⁴ Deze regering is in feite een voortzetting van de regering Papandreou, aangevuld met enkele leden van de oppositiepartijen *Nea Dimokratia* en LAOS. De hoofdopdracht is het veiligstellen van de Europese financiële steun en het verder uitwerken van de maatregelen van de Europese top van 26 oktober 2011. De politieke consensus die deze ‘samenwerkingsregering’ op het eerste zicht laat uitschijnen, is evenwel uiterst fragiel. In de goede traditie van de oude Griekse politieke cultuur wordt bij PASOK al volop gebekvecht over de opvolging van Papandreou, en bij de grootste oppositiepartij *Nea Dimokratia* kijkt men al reikhalzend uit naar een mogelijk electorale zege. En dit terwijl de Griek in de straat echte oplossingen wil, en vooral een beetje hoop. Wordt ongetwijfeld vervolgd ...

Bibliografie

Deze bijdrage steunt op talrijke artikelen uit de Griekse en internationale pers. De overgrote meerderheid van de Griekse artikelen is afkomstig uit de kwaliteitskranten *Kathimerini* en *To Vima*, die beide over uitstekende websites beschikken: www.kathimerini.gr en www.tovima.gr.

Anastasiadis, G. 1993. *Σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδας (1974-1992)*. Θεσσαλονίκη: Μαλλάρης.

Clogg, R. 2002. *A Concise History of Greece*. Cambridge: Cambridge University Press.

Close, D.H. 2002. *Greece since 1945*. London: Pearson Education Limited.

Demertzis, N. (ed.) 1994. *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα*. Αθήνα: Οδυσσεύς.

Drogidis, D.A. 1997. *Σύγχρονη ελληνική ιστορία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Galant, T.W. 2001. *Brief Histories, Modern Greece*. London: Arnold.

Koliopoulos, J.S. & T.M. Veremis 2002. *Greece, The Modern Sequel from 1831 to the Present*. London: Hurst & Company.

Prevelakis, G. 1997. *Géopolitique de la Grèce*. Bruxelles: Editions Complexe.

To Vima 2000. *Η Ελλάδα που αλλάζει*. Αθήνα: Ερμής.

²⁴ Loukas Papadimos was van 1994 tot 2002 gouverneur van de Griekse Nationale Bank. In deze hoedanigheid was hij mee verantwoordelijk voor de Griekse toetreding tot de euro, een gegeven dat nu zeer sceptisch wordt bekeken. Van 2002 tot 2010 was hij vicevoorzitter van de Europese Centrale Bank onder Jean-Claude Trichet.

Annex I: Namen, begrippen, partijen

Nea Dimokratia

Afgekort *ND* – *Nieuwe Democratie*. Liberale, conservatieve partij, opgericht in 1974 door Konstantinos Karamanlis.

PASOK

Panellinio Sosialistiko Kinima – *Panhelleense Socialistische Beweging*. Socialistische partij, opgericht in 1974 door Andreas Papandreou, vader van de huidige premier, Yorgos Papandreou. Voor het eerst aan de macht in 1981. Sinds de verkiezingen van oktober 2009 de grootste partij met 160 zetels in Grieks parlement.

KKE

Kommounistiko Komma Ellados – *Communistische Partij van Griekenland*. Gesticht in 1918 als Socialistische Arbeiderspartij (SEKE). Sinds 1924 huidige naam. Na verscheidene hervormingen en coalitievormingen vanaf 1991 terug als KKE op het politieke toneel. Momenteel 21 zetels in het parlement.

LAOS

Laikos Orthodoxos Synagermos – *Orthodoxe Griekse Volkspartij*. De partij werd in 2000 opgericht door de journalist Georgios Karatzaferis en geldt als rechts-nationalistisch. De partij telt 15 parlamentszetels in het huidige parlement.

SYRIZA

Synaspismos Rizospastikis Aristeras – *Coalitie van Radicaal Links*. Coalitie van linkse partijen, sinds 2004 onder huidige benaming op het politieke toneel. Telt momenteel 13 parlamentsleden.

Dora Bakoyanni (°1954)

Griekse politica, dochter van oud-premier K. Mitsotakis, eerste vrouwelijke burgemeester van Athene (2003-2006) tijdens de Olympische Spelen van 2004. Weduwe van Pavlos Bakoyannis (vermoord door de terroristische organisatie 17N in 1989). Werd op 7 mei 2010 uit de partij ND gezet omdat ze vóór de besparingsmaatregelen van de regering stemde.

Konstantinos Karamanlis (1907-1998)

Centrumrechtse politicus, stichter van de ND. Premier van Griekenland in periodes 1955-63 en 1974-80. President in periodes 1980-85 en 1990-95. Verwezenlijkte de toetreding van Griekenland tot de E.E.G. in 1981.

Kostas Karamanlis (°1956)

Neef van Konstantinos Karamanlis, premier van Griekenland tussen 2004 en 2009 met de ND.

Konstantinos Mitsotakis (°1918)

Liberale, conservatieve politicus, premier van 1990 tot 1993, toen de ND-regering viel door het vertrek uit de partij van o.a. Antonis Samaras (huidig partijleider ND) omwille van de kwestie Macedonië/FYROM.

Loukas Papadimos (°1947)

Tussen 1994 en 2002 gouverneur van de Griekse Nationale Bank. Daarna vicevoorzitter van de Europese Centrale Bank tot 2010. Midden november 2011 volgt hij Yorgos Papandreou op als premier. Hij leidt een coalitieregering bestaande uit leden van PASOK, ND en LAOS, een uiterst ongewone zaak in het Griekse politieke leven.

Andreas Papandreou (1909-1996)

Griekse politicus, stichter van de PASOK. Premier tussen 1981 en 1989 en opnieuw tussen 1993 en 1996.

Yorgos Papandreou (°1952)

Zoon van Andreas Papandreou. Sinds 2006 ook voorzitter van de Socialistische Internationale.

Antonis Samaras (°1951)

Huidig voorzitter van de ND. Haalde het bij de voorzittersverkiezingen van 2009 van tegenkandidate Dora Bakoyanni. Veroorzaakte in 1993 de val van de toenmalige regering Mitsotakis omwille van kwestie Macedonië/FYROM.

Kostas Simitis (°1936)

Premier van Griekenland met PASOK tussen 1996 en 2004. Bracht Griekenland bij de euro.

17de November (17N)

Marxistische terreurorganisatie. Verantwoordelijk geacht voor 23 moorden in 103 aanslagen tegen Amerikaanse, Britse, Turkse en Griekse doelwitten tussen 1975-2002. In december 2003 werden 15 leden van de organisatie schuldig bevonden.

Annex II: Uitslagen Griekse parlementsverkiezingen 1974-2009

			Zetels	Eerste Minister
1974:	Néa Dimokratía	54,4%	220	Konstantinos Karamanlis
	Énosi Kéntrou	20,4%	60	
	PASOK	13,6%	12	
1977:	ND	41,8%	171	Konstantinos Karamanlis
	PASOK	25,3%	93	
1981:	PASOK	48,1%	172	Andreas Papandreou
	ND	35,9%	115	
	KKE	10,9%	13	
1985:	PASOK	45,8%	161	Andreas Papandreou
	ND	40,8%	126	
	KKE	9,1%	12	
1989: (juli)	ND	44,3%	144	Tzanis Tzannetakis
	PASOK	39,1%	125	
	Synaspismos (Comm.)	13,1%	28	
(november)	ND	46,2%	148	Xenofon Zolotas
	PASOK	40,7%	128	
	Synaspismos	11%	21	
1990: (april)	ND	46,9%	150	Konstantinos Mitsotakis
	PASOK	38,6%	123	
	Synaspismos	10,3%	19	
1993:	PASOK	46,7%	170	Andreas Papandreou
	ND	39,3%	111	
	POLITIKI ANIXI	4,9%	10	
	KKE	4,5%	9	
	Synaspismos	2,9%	-	
1996:	PASOK	41,5%	162	Kostas Simitis
	ND	38,1%	108	
	POL.A.	2,9%	-	
	KKE	5,6%	11	
	Synaspismos	5,1%	10	
	DIKKI	4,4%	9	

			Zetels	Eerste Minister
2000:	PASOK	43,80%	158	Kostas Simitis
	ND	42,74%	125	
	KKE	5,52%	11	
	Synaspismos	3,20%	6	
2004:	ND	45,36%	165	Kostas Karamanlis
	PASOK	40,55%	117	
	KKE	5,90%	12	
	SYRIZA	3,26%	6	
2007:	ND	41,83%	152	Kostas Karamanlis
	PASOK	38,10%	102	
	KKE	8,15%	22	
	SYRIZA	5,04%	14	
	LAOS	3,80%	10	
2009:	PASOK	43,92%	160	Yorgos Papandreou
	ND	33,48%	91	
	KKE	7,54%	21	
	LAOS	5,63%	15	
	SYRIZA	4,60%	13	